
Az ember tragédiája rajzfilmen

„Szerelem és küzdés nélkül mit ér a lét?”

Jankovics Marcell Kossuth-díjas, érdemes művész, rajzfilmrendező, művelődéstörténész, könyvillusztrátor volt az Országos Széchényi Könyvtár és a Gróf Klebelsberg Kunó Alapítvány *Kalandozások a kultúra és a tudomány világában* című ingyenes előadás-sorozatának vendége október 6-án 18 órakor a nemzeti könyvtárban. A neves rendező *Az ember tragédiája* című rajzfilmjének premierje előtt részleteket vetített a filmből, és mesélt szerelemről, küzdésről, hazáról, az emberről.

Elkészült a talán leghosszabb, legmélyebb mondanivalót hordozó magyar animációs film, amely Jankovics Marcell életművének csúcsa. A művész eredetileg külföldi megrendelésre a Bibliából készített volna animációs filmet *Teremtés* címmel, ám a munka végleg megrekedt. Ekkor keresett, ahogyan ő fogalmaz, egy másik „nagy falatot”, így jutott eszébe Madách műve. Ma már úgy gondolja, ez volt a szerencsésebb választás. 28 évvel ezelőtt egész estés mozifilmlet szeretett volna készíteni a műből, de pénzhányra hivatkozva elutasították, végül néhány évvel később, 1988-ban kapott a munka megkezdéséhez elegendő anyagi támogatást. Azóta folyamatosan dolgozott, az így az elkészült műből most részleteket vetített.

A rendező nem véletlenül választotta előadása címét: „Szerelem és küzdés nélkül mit ér a lét.” (Tizenharmadik szín. Az úr.) A küzdés szó nagyon sokszor szerepel a tragédia szövegében, Jankovics Marcell értelmezésében Madáchnak ez a legfontosabb, a szerelem mellett.

A tragédia

Madách Imre a mű első változatát 1852-ben írta meg a börtönben, ahol Rákóczy János szabadságharcos rejtegetése miatt ült. Ennek a változatnak még Lucifer volt a címe. 1859. február 17-én kezdte újra írni *Az ember tragédiája* című drámai költeményének második változatát a Nógrád megyei Alsósztrégován. A darabot tizenhárom hónappal később, 1860. március 26-án fejezte be. Madách Arany Jánosnak küldte el a kéziratot, aki híres válaszlevelében többek között így vélekedett: „Az Ember tragoediája úgy conceptióban, mint compositioiban igen jeles mű. [...] egy kis külsimitással irodalmunk legjelesb termékei között foglalhat az helyet. Nem tudom, mi szándéka van Kegyednek a kiadásra nézve: én ohajtanám ezt a Kisfaludy-társaság útján eszközölni, a mi, remélem, sikerülne is.”

Arany János egy évvel később, a Kisfaludy-társaság 1861. október 31-ei ülésén maga mutatta be a tragédiát, sőt részleteket is felolvasott belőle. Az alkotás a társaság támogatásával, 1861-es évjelzéssel, de 1862. január 12-én hagyta el a nyomdát Emic Gusztáv kiadásában.

Ez a kiadvány nem került kereskedelmi forgalomba, hiszen a társaság saját tagjainak és támogatóinak szánta. Feltételezések szerint kétszázötven példány jelenhetett meg belőle, amelyből Madách húsz tiszteletpéldányt kapott. A műből eddig közel kétszáz különböző kiadás látott napvilágot.

A műnek nincs elmesélhető keletkezés-története, hiszen sem a család, sem a szűkebb barátok nem voltak beavatva a készülő költemény tervébe.

A darab ősbemutatóját Paulay Ede rendezésében 1883. szeptember 21-én tartották Budapesten, a Nemzeti Színházban. Az első Ádám Nagy Imre, az első Éva Jászai Mari, az első Lucifer pedig Gyenes László volt. A darab ezredik előadását 1963. április 7-én láthatta a nagyközönség a budapesti Nemzeti Színházban. ■